

Ammattiliitto Pron lausunto tilastotuotannon muutoksista

Tilastokeskus on pyytänyt lausuntoa (TK/1065/00.07/2026) koskien tilastotuotannon muutoksia.

Tilastotuotannon muutoksia valmistellaan tilanteessa, jossa EU-sääntely lisää pakollisten tilastojen määrää samaan aikaan kun Tilastokeskuksen rahoitusta ja henkilöstöä leikataan. Muutoksilla pyritään turvaamaan lakisääteisten (erityisesti EU-asetuksiin perustuvien) tilastojen tuotanto, mikä tarkoittaa käytännössä muiden, ei-lakisääteisten tilastojen karsimista tai muuttamista. Lausuntokierroksella kerätään näkemyksiä siitä, millaisia vaikutuksia näillä suunnitelluilla supistuksilla, keskeytyksillä ja mahdollisilla lakkautuksilla olisi tilastojen käyttäjiin ja yhteiskuntaan

Ammattiliitto Pro tarkastelee esitettyjä muutoksia tilastotuotantoon myös valtion pääsopijajärjestön roolissa.

Ammattiliitto Pro on tutustunut tilastotuotannon muutoksiin ja toteaa siitä lausuntonaan seuraavaa:

Ammattiliitto Pro tunnistaa Tilastokeskuksen haastavan toimintaympäristön tilanteessa, jossa lakisääteisten tilastointivelvoitteiden määrä kasvaa samanaikaisesti, kun viraston rahoitusta ja henkilöstöä vähennetään. On tärkeää, että laissa ja erityisesti EU-sääntelyssä edellytetyn tilastotuotannon jatkuvuus ja laatu turvataan myös kiristyvässä resurssitilanteessa.

Samalla Pro pitää valitettavana kehitystä, jossa resurssipaineet johtavat kansallisen, ei-lakisääteisen tilastotuotannon supistamiseen. Tilastotiedolla on keskeinen rooli yhteiskunnallisen päätöksenteon, avoimuuden ja demokratian kannalta, ja sen kaventuminen heikentää päätöksenteon tietopohjaa sekä julkisen keskustelun laatua. Pro painottaa, että myös lainsäädännön vaikutusten arviointi ja seuranta edellyttävät kattavaa tilastopohjaa.

Tilastotuotannon supistamista on useaan otteeseen selvitetty reilun kymmenen vuoden aikana ja tilastoja, joista voidaan luopua, on ollut vaikeaa löytää. Rahoitustilanteen tiukentuessa on perusteltua turvata ensisijaiset ja lainsäädännön edellyttämät tilastotiedot. Tilastotuotannon supistaminen kuitenkin uhkaa supistaa myös Tilastokeskuksen roolia ja myös rooli riippumattomana tilastoviranomaisena on uhattu, jos mahdollisuuksia muuhun kuin puhtaasti lakisääteiseen tuotantoon ja asiakasrahoitteiseen toimintaan ei ole.

Tilastokeskuksen tehtävät on määritelty laissa tilastokeskuksesta ja Tilastokeskuksen [tehtävänä](#) on ”laatia yhteiskuntaoloja koskevia tilastoja ja selvityksiä” ja sen tulee ”huolehtia valtion tilastotoimen yleisestä kehittämisestä yhteistyössä muiden valtion viranomaisten kanssa”. Lisäksi tehtävänä on ”ylläpitää, kehittää ja parantaa tilastojen ja tietoaineistojen tuottamiseen ja jakeluun liittyviä palveluja tieteellisen tutkimuksen ja yhteiskuntaoloja koskevien tilastollisten selvitysten edistämistä varten.” Näiden tehtävien hoitaminen vaarantuu, jos viraston toiminta selkeästi rajautuu vain aivan välttämättömimpien lakisääteisten tietojen tuotantoon.

Pro painottaa, että Tilastokeskus tuottaa arvokasta tietoa eri kansallisille toimijoille, joiden avulla toimijat toteuttavat omia lakisääteisiä tehtäviään. Mahdolliset kansallisen tuotannon supistamiset ja lakkautuspäätökset saattavat siirtää ongelman asiakkaille ja yhteiskunnan toimijoiden mahdollisuus suoriutua omista lakisääteisistä tehtävistä vaarantuu.

Maksullinen tilastotuotanto

Tilastokeskuksen tietotuotanto tarjoaa tietopohjan yhteiskunnan eri tarpeisiin sekä demokraattiseen päätöksentekoon. Tästä näkökulmasta maksullisen tilastotuotannon lisääntyminen ja budjettivaroin tuotetun virallisen tilastoinnin kaventuminen herättävät huolta Tilastokeskuksen riippumattomuudesta. Erityisesti silloin, kun kyse on laajasti yhteiskunnallisesti merkityksellisestä tietopohjasta, on ongelmallista, jos tieto tuotetaan maksullisena palveluna,

sillä, vaikka lähtökohtana on tuottaa maksulliset tilastotiedot tilastotuotannon periaatteita noudattaen, on maksullisen tiedon status erilainen kuin virallisen tilaston.

Pro kiinnittää lisäksi huomiota maksullisen tilastotuotannon käytännön haasteisiin. Erillisrahoituksen varaan rakentuva tuotanto on usein hidasta ja hallinnollisesti kuormittavaa, mikä sitoo jo valmiiksi niukkoja resursseja. Rahoituksen saatavuus voi vaihdella, ja sitä haetaan usein muualta julkiselta sektorilta. Maksullinen tuotanto tekee tilastotyöstä myös aiempaa epävarmemman ja syklisemmän: rahoituksen puute voi katkaista aikasarjoja, heikentää tiedon jatkuvuutta ja vaikeuttaa pitkän aikavälin kehityksen seuranta.

Pro katsoo kuitenkin, että maksullinen tilastotuotanto voi olla perusteltua rajatuissa tilanteissa, erityisesti silloin, kun kyse on selkeästi yksittäisten toimijoiden tai rajatun käyttäjäjoukon erityistarpeista.

Tilastojen merkitys tutkimukselle

Ammattiliitto Pro korostaa, että tilastotuotanto muodostaa keskeisen perustan suomalaiselle tutkimukselle. Laadukkaat ja kattavat tilastoaineistot mahdollistavat yhteiskunnallisten ilmiöiden syvällisen analyysin sekä päätöksenteon tueksi tarvittavan tutkimustiedon tuottamisen. Mikäli tilastotuotannon tietopohja supistuu tai aineistojen laatu heikkenee, heikkenevät samalla tutkimuksen tekemisen edellytykset ja tutkimuksen kyky tuottaa luotettavaa tietoa yhteiskunnan kehityksestä.

Erityisen keskeisiä tutkimukselle ovat pitkät ja yhtenäiset aikasarjat. Tilastotuotannon keskeytyminen edes määräjäksi, voi katkaista nämä aikasarjat tai synnyttää niihin aukkoja, mikä heikentää merkittävästi aineistojen käyttökelpoisuutta tulevaisuudessa. Osa menetetyistä tiedosta voi olla sellaista, jota ei voida todennäköisesti myöhemmin enää tuottaa tai palauttaa.

Pro korostaa, että Tilastokeskuksen rooli yhteiskunnan tietopohjan ylläpitäjänä on keskeinen, ja resurssien niukkuus muodostaa riskin myös tilastotuotannon laadulle. Kun työtä tehdään vähenevin resurssein samanaikaisesti kehittämispaineiden kasvaessa, lisääntyvät virheiden ja laadun heikkenemisen riskit. Vaikka tuotannon kehittäminen on sinänsä myönteistä ja tarpeellista, siihen liittyvät aikataulu- ja resurssipaineet voivat kasvattaa myös muita riskejä, kuten tietoturvaan liittyviä haasteita.

Henkilöstön resurssit

Ammattiliitto Pro korostaa, että määrärahojen leikkaukset lisäävät väistämättä henkilöstön työkuormaa ja kasvattavat työterveyteen liittyviä riskejä. Työmäärän pysyessä ennallaan tai kasvaessa samaan aikaan, kun henkilöstö vähenee, joudutaan tehtäviä siirtämään ja tasapainottamaan eri toimintojen välillä. Tämä lisää kiiretilanteita, joissa työntekijät joutuvat omaksumaan uusia tehtäviä lyhyellä varoitusajalla. Tällaisessa toimintaympäristössä riskit tilastotuotannon laadulle ja tietoturvalle kasvavat, ja virheiden mahdollisuus lisääntyy. Samalla virheiden pelko ja jatkuva muutostilanne lisäävät psykososiaalista kuormitusta. Lisäksi ICT- ja teknologiauudistuksiin, kuten automaation ja tekoälyn hyödyntämiseen, liittyvät kasvavat osaamisvaatimukset lisäävät paineita sekä organisaatiolle että yksittäisille asiantuntijoille.

Määrärahojen vähentyessä samanaikaisesti, kun kehittämisvaateet kasvavat, korostuu entisestään viraston toimintojen ja henkilöstöhallinnon ennakoiva ja huolellinen suunnittelu. Henkilöstömitoituksen arviointi eri toimintoihin on erityisen haastavaa kehittämiskohteena olevissa toiminnoissa.

Nyt lausuntokierroksella tarkasteltavat tilastot eivät perustu Tilastokeskuksen haastattelijoiden tekemään henkilötiedonkeruuseen. Ammattiliitto Pro korostaa kuitenkin, että resurssipaineista huolimatta Tilastokeskuksen toteuttama laadukas haastattelijatyön merkitys ja jatkuvuus tulee tunnistaa.

Viranomaisten välinen yhteistyö

Ammattiliitto Pro korostaa, että tilastotuotannon kehittämisessä ja priorisoinnissa tulee selvittää mahdollisuuksia vahvistaa tilastoviranomaisten välistä yhteistyötä ja voitaisiinko yhteistyön kautta osin turvata keskeisen tietopohjan säilymistä myös niukassa resurssitilanteessa sekä varmistaa, ettei yhteiskunnallisesti merkittävä tieto häviä kokonaan tuotannosta.

Olisi myös oleellista tarkastella ratkaisuja, joissa eri viranomaisten tuottamaa tietoa voidaan yhdistää tai täydentää toisiaan ilman, että tilastotuotannon laatu tai riippumattomuus vaarantuu. Samalla Pro kuitenkin korostaa, että tällaiset ratkaisut eivät voi korvata Tilastokeskuksen keskeistä roolia virallisena tilastoviranomaisena, vaan yhteistyön tulee tukea ja täydentää sitä.

Kommentit aihealueen 1. Talous ja globalisaatio tilastojen muutoksiin

Ammattiliitto Pro korostaa, että tarkastelussa olevat tilastot muodostavat keskeisen tietopohjan työmarkkinoiden, talouden ja yhteiskunnallisen kehityksen arvioinnille. Niitä hyödynnetään palkansaajaliikkeen työn tukena sekä taloudellisten ja sosiaalisten ilmiöiden seurannassa.

Tilastot palvelevat samanaikaisesti viranomaisia, tutkijoita, mediaa ja päätöksentekijöitä, ja ne ovat olennainen osa läpinäkyvää ja tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Myös Ammattiliitto Pro hyödyntää Tilastokeskuksen tuottamaa tietoa työnsä tukena sekä hyödyntää raakadataa jalostaen sitä kulloisenkin tarpeen mukaan. Esimerkiksi tuottavuustilastointia voidaan käyttää aineistona työehtosopimusneuvotteluiden yhteydessä.

Pro on huolissaan, että tilastotuotannon heikentyminen kaventaisi tietopohjaa, jota hyödynnetään yhteiskunnassa laajasti talouden seurantaan ja ajantasaiseen arviointiin. Riskinä on myös, että päätöksiä joudutaan tekemään puutteellisen tai epävarman tiedon varassa.

Kommentit aihealueen 3. Yhteiskunta ja yhdenvertaisuus tilastojen muutoksiin

Ammattiliitto Pro korostaa, että aihealueen tilastot ovat keskeinen osa yhteiskunnan toimivuuden ja demokratian tietopohjaa. Näiden tilastojen supistaminen heikentäisi merkittävästi mahdollisuuksia muodostaa ajantasaista ja luotettavaa kokonaiskuvaa yhteiskunnallisesta kehityksestä.

Väestöennusteen puuttuminen vaikeuttaisi mm. alueellisen kehityksen ja väestörakenteen muutosten ennakoimista. Vaalitulokset puolestaan muodostavat keskeisen tietopohjan demokratian toteutumisen arvioinnille. Niiden puuttuminen heikentäisi merkittävästi mahdollisuuksia seurata äänestysaktiivisuutta, osallistumisen eroja ja demokratian tilaa, mikä on erityisen huolestuttavaa tilanteessa, jossa yhteiskunnallinen kehityssuunta herättää laajemminkin huolta.

Työtaistelutilaston merkitys korostuu erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa työrauhaa koskevien lainsäädäntömuutosten vaikutuksia on tärkeää seurata luotettavan tilastotiedon pohjalta. Tilaston tuottaminen maksullisena toimeksiantona herättää perusteltuja huolia tiedon riippumattomuudesta, sillä rahoittajatahojen intressit voivat vaikuttaa esimerkiksi työtaisteluihin liittyviin määrittelykysymyksiin.

Pro korostaa, että ansiokehitystä mittaavat tilastot ovat oleellisia työehtosopimusneuvottelujen aineistona. Riippumaton ja kattava ansiotason kehitystä kuvaava tieto on tärkeää, jotta neuvotteluja voidaan käydä luotettavaan ja yhteisesti hyväksytyyn tietopohjaan nojaten. Pro on huolissaan, että ansiotasoindeksin ammattirakennevakioidusta säännöllisen ansion indeksistä luopuminen kaventaisi näkymää esimerkiksi sukupuolten väliseen palkkakehitykseen ja muihin työmarkkinoiden rakenteellisiin ilmiöihin.

Myös koulutusta koskevat tilastot ovat keskeisiä suomalaisen yhteiskunnan kehityksen kannalta. Koulutustaso, osaamisen kehitys ja koulutukseen osallistuminen ovat suoraan yhteydessä työmarkkinoiden toimintaan, tuottavuuteen ja yksilöiden mahdollisuuksiin työelämässä. Pro on

huolissaan, että koulutusta koskevien tilastojen lakkauttaminen heikentäisi mahdollisuuksia seurata ja arvioida koulutuspolitiikan vaikuttavuutta.

Ammattiliitto Pro

Minea Pyykönen
Johtaja

Emilia Kautto
Yhteiskuntasuhteiden asiantuntija